DOI: [10.32702/2307-2105-2021.3.88](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.3.88)

УДК 336.1

*С. В. Степаненко,
к. е. н., старший викладач кафедри міжнародного бізнесу, обліку та фінансів,
Харківський торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету
ORCID ID: 0000-0002-6132-328X
О. Г. Рymar,
к. е. н., доцент кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін,
Нововолинський навчально-науковий інститут економіки та менеджменту ЗУНУ
ORCID ID: 0000-003-2273-1157
О. І. Гулюк,
магістр, Харківський торговельно-економічний інституту КНТЕУ
ORCID ID: 0000-0002-1551-8377*

МЕТОДИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ БАНКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

*S. Stepanenko
PhD in Economics,
Senior Lecturer of the Department of International Business, Accounting and Finance,
Kharkiv Institute of Trade and Economics of Kyiv National University of Trade and Economics
O. Rymar
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Fundamental and Special Disciplines,
Novovolynsk Educational and Scientific Institute of Economics and Management of WUNU
O. Huliuk
Master's degree, Kharkiv Institute of Trade and Economics of
Kyiv National University of Trade and Economics*

METHODS OF IMPROVING THE BANK'S LOAN PORTFOLIO MANAGEMENT IN MODERN CONDITIONS

У статті доведено, що реалізація ефективних методів управління кредитним портфелем вимагає комплексного оцінювання його ефективності. Проведений огляд існуючих підходів до моделювання узагальненої оцінки кредитного портфелю дозволив визначити, що ключовими розглядаються критерії дохідності, ризикованості та ліквідності. Аналіз індикаторів оцінювання кредитного портфелю в контексті статистичного аналізу та економіко-математичного моделювання дозволив визначити основні показники, на яких має ґрунтуватися подібний аналіз: рівень кредитної активності окремо за суб'єктами господарювання та фізичними особами; рівень дохідності цих портфелів; рівень ризикованості; частка непрацюючих кредитів. В якості економіко-математичного інструментарію було використано кластерний аналіз, який дозволив сформулювати групи банків за середніми значеннями досліджуваних показників. Відповідно кожному кластеру було запропоновано окремі шляхи підвищення ефективності кредитного портфелю.

The important role of the banking system in the national economy is due to its function as a major intermediary in the redistribution of free financial resources between entities to improve the efficiency of their allocation and use of these resources. The unfavorable situation in the national banking system since 2014 requires a thorough review of the management of banking portfolios, including credit. The complexity of managing the loan banking portfolio is due to the diversity of its components, the dynamics of the external environment, the phase of the economic cycle and the general market situation, where the priority should be considered the level of solvency of individuals and businesses. The purpose of the article is to analyze the effectiveness of credit portfolio management of domestic banking institutions in the current conditions of financial development and on its basis to propose appropriate management tools. It is determined that balanced loan portfolio management involves the distribution of risks in proportion to all types of banking activity, effective planning of the profitability of active operations, taking into account the value of liabilities and capitalization. It is proved that the implementation of effective methods of loan portfolio management requires a comprehensive assessment of its effectiveness. A review of existing approaches to modeling a generalized assessment of the loan portfolio revealed that the key criteria are considered to be profitability, risk and liquidity. The analysis of credit portfolio valuation indicators in the context of statistical analysis and economic-mathematical modeling allowed to determine the main indicators on which such an analysis should be based: the level of credit activity separately for businesses and individuals; the level of profitability of these portfolios; level of risk; share of non-performing loans. Cluster analysis was used as an economic and mathematical tool, which allowed to form groups of banks according to the average values of the studied indicators. The results of constructing a tree-like histogram made it possible to single out 7 clusters according to certain indicators. Accordingly, each cluster was offered separate ways to increase the efficiency of the loan portfolio.

Ключові слова: кредитний портфель; банк; дохідність; ризикованість та ліквідність; кластерний аналіз.

Key words: loan portfolio; bank; profitability; riskiness and liquidity; cluster analysis.

Постановка проблеми. Важлива роль банківської системи в національній економіці обумовлена її функцією як основного посередника в перерозподілі вільних фінансових ресурсів між суб'єктами для підвищення ефективності їх розміщення та використання цих ресурсів. Неприятлива ситуація, яка склалася в національній банківській системі, що характеризується скороченням чисельності банків, тривалим періодом негативних результатів за показником чистого прибутку з 2014 по 2017 рр., обумовленим значними відрахуваннями в резерви, високою часткою проблемних кредитів, яка на 1 січня 2020 року, незважаючи на позитивні тенденції до скорочення, залишається високою і становить 48,4% [7], вимагає ґрунтовного перегляду управління банківськими портфелями, включаючи кредитний, що і обумовлює актуальність дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питань управління кредитним портфелем банку займалися такі науковці як: Ю. Бугель, О. Васюренко, В. Вітлінський, А. Гальчинський, В. Голуб, О. Дзюблюк, Л. Калініченко, В. Корнєєв, В. Лагутін, Г. Меньйло, А. Мороз, Л. Примостка, П. Роуз, М. Савлук, Дж. Синки, К. Степаненко, О. Тридід, Е. Ширинська та інші. Незважаючи на чисельні доробки науковців варто констатувати незадовільний стан кредитного портфелю банківської системи України на поточний момент, що робить питання його оздоровлення та підвищення ефективності нагальним та важливим.

Формулювання цілей статті. Метою статті є здійснити аналізу ефективності управління кредитним портфелем вітчизняних банківських установ в сучасних умовах розвитку фінансів та на його основі запропонувати відповідний інструментарій управління.

Виклад основного матеріалу. Сучасний стан банківської системи орієнтує кредитні установи на здійснення збалансованого управління стратегічним кредитним банківським портфелем. Збалансований розвиток за своєю природою передбачає врівноважені кількісні та якісні зміни параметрів усіх складових об'єкту. В контексті нашого дослідження збалансоване управління кредитним портфелем передбачає розподіл ризиків пропорційно між всіма видами банківської активності (між субпортфелями та міні-портфелями), ефективне планування дохідності активних операцій із врахуванням вартості формування пасивів та планування темпів капіталізації.

Складність управління кредитним банківським портфелем обумовлена різноманітністю його складових, динамікою впливу зовнішнього середовища, фазою економічного циклу та загальною кон'юнктурою ринку, де пріоритетними варто розглядати рівень платоспроможності фізичних осіб і суб'єктів господарювання. Сучасний підхід до управління активами і пасивами, до управління капіталом і формування кредитного портфелю свідчить, що в його структурі можна розглядати широкий пакет фінансових інструментів, представлений такими: фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток, облігації внутрішньої державної позики, цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід або за амортизованою вартістю. Всі ці інструменти характеризуються власним рівнем дохідності та ризикованості. На поточний момент значна присутність облігацій внутрішньої державної позики в структурі активів найбільших державних банків України обумовлена саме їх дохідністю. Крім того в межах фінансового обліку банківські установи управляють всіма цими типами активів в рамках єдиної політики управління ними. Але очевидно, що кредитна діяльність пов'язана саме із наданням класичних банківських продуктів широкому загалу споживачів за сегментами ринку, які і узагальнюються у кредитному портфелі.

В українській банківській системі за період 2016 року по теперішній час відбулися значні зміни в рівні кредитної активності. Як представлено на рис. 1 спостерігається стійка тенденція до скорочення загальної кредитної активності, яка переважно обумовлена її зниженням за сегментом суб'єктів господарювання, так як його частка в структурі наданих кредитів значно перевищує частку фізичних осіб.

Як бачимо, пікового значення загальна кредитна активність набула на початку 2019 року, а після цього періоду спостерігається поступове її скорочення, що за півтора роки склало від 86,7% до 60,2 % – майже на третину. Активність за сектором кредитування фізичних осіб стабільно зростала з кінця 2017 року до початку 2019 року, після чого хоча і спостерігалось незначне скорочення, але в цілому рівень знаходиться в діапазоні 15%. З початку 2020 року розпочалося відчутне скорочення і на поточний момент активність складає 12,62 %. Відповідно побудованій лінії тренду варто прогнозувати подальше скорочення загальної кредитної активності, так як зменшення відбувається як за сектором суб'єктів господарювання, так і за фізичними особами.

Рис. 1 Динаміка кредитної активності за операціями з фізичними особами та суб'єктами господарювання

Для дослідження структури та динаміки даного показника варто проаналізувати діаграму частот за рівнем кредитної активності за банківськими установами, які функціонували в зазначені моменти часу (рис. 2).

Представлені середні значення кредитування суб'єктів господарювання наочно віддзеркалюють їх відчутне зниження, а діаграма частот як бачимо від правосиметричної змістилася до лівосиметричної. Якщо на 1 січня 2014 року найбільша кількість банківських установ мала діапазон досліджуваної ознаки від 40 % до 45 % – 23 банки, то на 1 жовтня 2020 року в цьому ж діапазоні також залишилась найбільша кількість банків, але вона становить лише 10 суб'єктів господарювання. Наступний досить чисельний діапазон від 45 % до 50 % скоротився найсильніше: з 18 до чотирьох банків. Не можна не зауважити, що загальне скорочення кількості

банків пов'язано із їх зменшенням майже у 2,5 рази, але загальна пріоритетність з кредитування суб'єктів господарювання за останні 10 років однозначно змістилася в інші сегменти ринку.

Рис. 2. Діаграма частот рівня кредитної активності за банківськими установами (за сектором операцій з суб'єктами господарювання)

Встановлено, що на 01.01.2010 року частка банків із рівнем кредитної активності за операціями від 0 % до 3 % становила 13 % із подальшим помірним скороченням, то на 01.10.2020 року цей показник становив вже 62 %, що відображає значне зменшення кредитної активності в цьому сегменті в цілому по всій банківській системі.

Іншим важливим аспектом оцінювання кредитного портфелю є рівень його доходності та ризикованості, що одночасно виступає основним орієнтиром управління ним.

Існує ряд підходів до оцінювання ризикованості кредитного портфелю та методи управління ним. В дослідженні Волкової Н.І. [1] представлена відповідна модель, яка передбачає розрахунок множини показників: рівня кредитної активності (при значенні в межах до 65% він вважається пасивним, а більше за 75% – агресивним), коефіцієнту достатності резервів, який визначається відношенням створеного на відшкодування збитків резерву до його загального обсягу (від 0,9 до 5%), коефіцієнту якості кредитів як відношення безнадійних до загальної суми (не більше 5%), частки прострочених кредитів, нормативів концентрації кредитних ризиків, коефіцієнту кредитів, списаних із резерву і коефіцієнту прибутковості кредитних операцій (оптимальне значення цього показника має бути не нижче за 1,4%). Аналіз зазначених індикаторів здійснено з використанням алгоритму оцінювання за лімітами за кожним видом кредитів та з використанням експертного оцінювання. Недоліком даного підходу є використання множини показників, які не відносяться безпосередньо до ризиків.

К.С. Затворницьким [2] надано критерії оцінки якості кредитного портфелю банку, де пропонується його оцінювати на основі таких показників як: відповідність економічним нормативам кредитного ризику, частка непрацюючих кредитів у банківській системі, показник покриття кредитного портфеля регулятивним

капіталом, показник покриття резервами кредитного портфеля, частка непрацюючих проблемних кредитів і показник достатності резервів на покриття кредитного ризику. Крім ризиків автор використовує такі показники дохідності кредитного портфелю: безпосередньо індекс дохідності, частка процентних доходів у загальній сумі доходів банківської системи, показник співвідношення процентних доходів і процентних витрат, чиста процентна маржа.

Табенська Ю.В. [3] пропонує оцінювати дохідність кредитного портфелю за відповідним коефіцієнтом, часткою процентних доходів і маржою процентного прибутку, а ризики кредитного портфелю за його покриттям власним капіталом, використанням залучених коштів у кредитному портфелі, його якістю, активності використання коштів клієнтів у кредитному портфелі та коефіцієнтом кредитної активності.

До вищезазначених показників в дослідженні Н.В. Радової та Ю.О. Гаркуши [Ошибка! Источник ссылки не найден.] додано ще відношення наданих кредитів до ВВП. Автори представляють результат кластеризації банків України за кредитним портфелем юридичних осіб за нормативами кредитного ризику.

Підводячи підсумок під вищенаданим коротким оглядом ключових індикаторів кредитного портфелю для побудови моделі управління ним обґрунтуємо основні показники оцінювання:

- рівень кредитної активності окремо за суб'єктами господарювання та фізичними особами ($КА_{СГ}$ та $КА_{ФО}$);
- рівень дохідності цих портфелів ($ДП_{СГ}$ та $ДП_{ФО}$);
- рівень ризикованості ($РП_{СГ}$ та $РП_{ФО}$);
- частка непрацюючих кредитів ($Н_ч$).

Дохідність портфелів розраховується окремо за суб'єктами господарювання та фізичними особами як віднесення суми відсоткових доходів банку до обсягу наданих кредитів [3; 6].

Найскладнішим варто визнати показник оцінювання рівня ризикованості кредитного портфелю. Відповідно до процедури оцінювання кредитного ризику суб'єктів господарювання і фізичних осіб, які за Постановою правління Національного банку України Про затвердження положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями № 351 від 30.06.2016 (зі змінами) [5] мають здійснюватися за десятьма та п'ятьма класами відповідно із розрахунком суми кредитного ризику та розподілом кредитної заборгованості. Ґрунтуючись на визначенні суми ризику та заборгованості за кожним класом рівень ризикованості варто розраховувати часткою ризику в сумі заборгованості в цілому по класам, так як відповідно до зростання рівня класу збільшується розмір ризику. Отже, чим більша сума кредитної заборгованості у вищих класах, тим вищий рівень коефіцієнту, так як сума кредитного ризику за однаковою сумою кредитної заборгованості в різних класах відрізняється саме розміром ризику.

Ґрунтуючись на вищенаданій множині індикаторів оцінювання ефективності управління кредитним портфелем варто визначити рівень досліджуваного процесу серед українських банківських установ. Враховуючи різнонаправленість обраних індикаторів, одним із універсальних методів узагальнення є кластерний аналіз. Цей метод відноситься до класифікаційних без попереднього навчання.

Кластерний аналіз передбачає класифікацію досліджуваних об'єктів – банківських установ за множиною сімох показників. Банки подібні за значеннями індикаторів відносяться до одного кластеру, а відповідно об'єкти з різними значеннями відносяться до різних кластерів. Якість кластеризації оцінюється за внутрішньогруповою та міжгруповою дисперсіями.

Існує декілька методів кластеризації. Перший метод передбачає побудову дерева подібної гістограми, яка об'єднує «гілки» близьких за значеннями досліджуваних індикаторів суб'єктів оцінювання. Недоліком даного методу є відсутність статистичного опису внесення кожного окремого показника в дискримінаційну потужність. Натомість його перевагою є можливість попереднього визначення приблизної кількості кластерів. Інший метод кластеризації – дивізійний метод k-середніх передбачає першочергове визначення кількості кластерів, а в подальшому шляхом проведення чисельних ітерацій визначаються відстані кожного окремого об'єкту від центру кластеру. За найменшою відстанню від центру визначається кінцева приналежність об'єкта до кластеру. Аналіз проводився з використанням програми STATISTICA 10.

Результат побудови деревоподібної гістограми (рис. 3) за визначеними індикаторами дозволяє виокремити 7 кластерів.

Якість розподілу представлена результатами дисперсійного аналізу (табл. 1).

Рис. 3. Деревоподібна гістограма групування банківських установ України

Джерело: складено автором за [7]

Таблиця 1.

Характеристика кластеризації банківських установ за показниками ефективності управління кредитним портфелем (результати дисперсійного аналізу)

Показники	Міжгрупова дисперсія	Ступінь свободи	Внутрішньогруповая дисперсія	Ступінь свободи	F-критерій	p-рівень значущості F-критерія
КА _{СГ}	27,23252	6	41,76748	63	6,84603	0,000013
КА _{ФО}	56,34038	6	12,65962	63	46,72921	0,000000
ДП _{СГ}	42,31762	6	26,68238	63	16,65275	0,000000
ДП _{ФО}	37,99523	6	31,00477	63	12,86737	0,000000
РП _{СГ}	50,44226	6	18,55774	63	28,54031	0,000000
РП _{ФО}	43,55099	6	25,44901	63	17,96869	0,000000
Н _ч	43,57968	6	25,42032	63	18,00082	0,000000

Джерело: складено автором за [7]

За результатами значущості F-критерію всі показники мають статистично значущий вплив на розподіл об'єктів оцінювання між кластерами. За самим значенням F-критерію найбільший вплив має рівень кредитної активності за операціями з фізичними особами, що свідчить – найбільшим чином досліджені банківські установи українського ринку відрізняються за рівнем цього показника. На другому місці знаходиться рівень ризику за портфелем суб'єктів господарювання. Найменше відрізняються кластери банківських установ за рівнем кредитної активності суб'єктів господарювання.

Середні значення досліджуваних ознак за сформованими кластерами представлено на рис. 4.

Рис. 4. Середні значення видів активів за кластерами банківських установ

Джерело: складено автором за [7]

Єдина банківська установа, яка увійшла до окремого 7-го кластеру є АТ «Ідея Банк», що обумовлено найнижчим рівнем кредитної активності за операціями з суб'єктами господарювання на протилежному одному із найвищих рівнів кредитної активності за операціями з фізичними особами. Варто визначити, що цей банк спеціалізується саме на цьому виді кредитування із одним із найвищих рівнів доходності, але і ризикованості. Із чвертю непрацюючих кредитів така агресивна політика може в подальшому зашкодити рівню стабільності даної установи. Цей кредитний портфель є вузькоспеціалізованим. Даному банку варто зосередитися на питаннях моніторингу рівня ризику через порівняно високе його значення як за суб'єктами господарювання, так і за фізичними особами, а, враховуючи значно нижчий рівень забезпеченості кредитування саме фізичних осіб, ймовірність отримання збитків при орієнтації виключно на нього значно зростає.

Іншим малочисельним кластером виявився 2-й, до якого увійшли АТ «РВС Банк» та АТ «ЮНЕКС БАНК», які відрізняються найвищою доходністю портфелю кредитування фізичних осіб при низькому обсязі непрацюючих кредитів. В середньому рівень кредитної активності за суб'єктами господарювання і фізичними особами цих двох банків подібний, але доходність вирішальним чином відрізняється, що дозволяє визначити саме цей вид діяльності як конкурентну перевагу цих фінансових установ. Портфель цього кластеру варто класифікувати як ефективний.

До складу 3-го кластеру увійшли: АТ «БАНК КРЕДИТ ДНІПРО», АТ «МІБ», АТ «Місто Банк», АТ «Ощадбанк», АТ «СБЕРБАНК», АТ «Укрексімбанк», АТ КБ «ПриватБанк». Найбільш характерною рисою даної групи є надвисокий рівень непрацюючих кредитів, серед яких, як відомо, абсолютним лідером є АТ КБ «ПриватБанк». Не зважаючи на порівняно низький рівень кредитної активності за суб'єктами господарювання у цих фінансових установах, тут спостерігається найвищий рівень ризику за портфелем операцій із суб'єктами господарювання, отже, стан даного кредитного портфелю є кризовим, який вимагає впровадження радикальних заходів зниження навантаження непрацюючих кредитів і ретельного моніторингу динаміки за класами найвищого ризику.

В 4-й кластер увійшли: АТ «АЛЬПАРІ БАНК», АТ «БАНК ¾», АТ «БАНК АВАНГАРД», АТ «Дойче Банк ДБУ». Відмінною рисою цих банківських установ є найвищий рівень кредитної активності у секторі операцій з фізичними особами при найнижчому рівні їх доходності, але й за найнижчих ризиків. За непрацюючими кредитами відрізняється лише АТ «АЛЬПАРІ БАНК», який має низькі значення ризиків, але майже 60% непрацюючого портфелю. При порівняно високій активності в цьому сегменті така значна частка непрацюючих кредитів може стати значною проблемою майбутньої стабільності банку. Для зниження вірогідності розвитку несприятливого сценарію керівництву варто активно реалізовувати шляхи

реструктуризації непрацюючих кредитів. Відповідно портфель кредитів банків цього кластеру варто визнати найбільш неефективним.

До структури 5-го кластеру увійшли найактивніші банки а операціями з фізичними особами (АТ «А-БАНК», АТ «БАНК ФОРВАРД» та АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК») з порівняно високим рівнем їх дохідності, одними з найнижчих рівнів ризиків і фактично з повною відсутністю непрацюючих кредитів. Ці банки варто вважати найуспішнішими в управлінні власними сегментами, а АТ «Універсал Банк» має всі шанси щодо подальшого зростання та отримання одного із провідних місць на українському банківському ринку. Портфелі цих банків варто вважати найефективнішими у сегменті кредитування фізичних осіб. Єдиним вузьким місцем є нерозвиненість сегменту кредитування юридичних осіб, що відображено в їх найнижчому рівні дохідності. Для посилення власних конкурентних позицій цим кредитним установам варто переглядати свої політики формування портфелів кредитів для суб'єктів господарювання.

До чисельного 1-го кластеру увійшли АБ «КЛІРИНГОВИЙ ДІМ», АБ «УКРГАЗБАНК», АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК», АТ «АБ «РАДАБАНК», АТ «АЙБОКС БАНК», АТ «АЛЬФА-БАНК», АТ «БАНК «ПОРТАЛ», АТ «БАНК «УКРАЇНСЬКИЙ КАПІТАЛ», АТ «ЄПБ», АТ «КОМІНВЕСТБАНК», АТ «КРЕДИТ ЄВРОПА БАНК», АТ «КРИСТАЛБАНК», АТ «МЕГАБАНК», АТ «МетаБанк», АТ «ПЕРШИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК», АТ «ПРОКРЕДИТ БАНК», АТ «СІТІБАНК», АТ «УКРБУДІНВЕСТБАНК», Полікомбанк, кредитний портфель яких відрізняється найнижчим рівнем дохідності за суб'єктами господарювання при найвищому рівні активності в даному сегменті, що свідчить про його ефективність, наближену до збитковості. Значно дохідніший сектор роботи з фізичними особами фінансових установ цього кластеру характеризується невисокою мірою активності, але найвищим рівнем кредитного ризику. Таким чином, установам цієї групи доцільно кардинально змінювати стратегії управління кредитуванням суб'єктів господарювання для збільшення рівня дохідності за ними, а відносно сегменту ринку операцій з фізичними особами їм переглядати структуру кредитів за класами для недопущення переходу значного обсягу найвищого класу у непрацюючі кредити. Такий портфель варто вважати критичним.

Останній найчисельніший кластер – 6-й, в який увійшли всі інші фінансові установи, характеризується середніми значеннями майже за всіма досліджуваними показниками: з помірним рівнем навантаження непрацюючих кредитів, з низьким рівнем ризику за обома сегментами і відповідно з помірним рівнем дохідності. Особливою рисою даного кластеру є найвищий рівень кредитної активності за суб'єктами господарювання. Даний кредитний портфель варто розглядати як орієнтований на сегмент юридичних осіб із недостатнім рівнем дохідності але помірними ризиками. Ключовим напрямом підвищення ефективності даного портфелю є пошук шляхів зростання його дохідності при утриманні поточного рівня ризиковості. Кредитний портфель фінансових установ цього кластеру варто вважати недостатньо ефективним, який вимагає серйозних змін існуючої кредитної політики.

Вибір найдоцільнішої стратегії необхідно здійснювати, виходячи із динаміки показників за окремими кредитами та ефективності її здійснення на основі аналізу витрат на її реалізацію, втрат в разі її запровадження, періоду її здійснення, складності обраного методу, врахування зовнішніх ризиків, які впливають на вартість застави (девальвація гривні, зростання темпів інфляції, зміна кон'юнктури ринку), впливу методів на репутацію банку, врахування внутрішніх ризиків, гарантованості результату.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Складність управління кредитним банківським портфелем обумовлена різноманітністю його складових, динамікою впливу зовнішнього середовища, фазою економічного циклу та загальною кон'юктурою ринку, де пріоритетними варто розглядати рівень платоспроможності фізичних осіб і суб'єктів господарювання. Реалізація ефективних методів управління кредитним портфелем вимагає комплексного оцінювання його ефективності. Проведений огляд існуючих підходів до моделювання узагальненої оцінки кредитного портфелю дозволив визначити, що ключовими розглядаються критерії дохідності, ризикованості та ліквідності. Аналіз індикаторів оцінювання кредитного портфелю в контексті статистичного аналізу та економіко-математичного моделювання, розроблених та обґрунтованих дослідниками, дозволив визначити основні показники, на яких має ґрунтуватися подібний аналіз: рівень кредитної активності окремо за суб'єктами господарювання та фізичними особами; рівень дохідності цих портфелів; рівень ризикованості; частка непрацюючих кредитів. Для обґрунтування дієвих шляхів вдосконалення управління кредитним портфелем банку необхідно розробити дієву модель його оцінювання його ефективності, яка була запропонована на основі обґрунтованої множини вищезазначених показників. В якості економіко-математичного інструментарію було використано кластерний аналіз, який дозволив сформувати групи банків за середніми значеннями досліджуваних показників. Відповідно кожному кластеру було запропоновано окремі шляхи підвищення ефективності кредитного портфелю.

Бібліографічні посилання.

1. Волкова Н.І. Модель оцінювання ризику кредитного портфеля банку. *Економіка і регіон*. 2015. № 1. С. 11-17.
2. Затворницький К.С. Критерії оцінки якості кредитного портфеля банку. *Фінансовий простір*. 2018. № 4. С. 99-108.
3. Табенська Ю.В. Аналіз та оцінка якості кредитного портфелю банку. *Молодий вчений*. 2018. № 8 (2). С. 397-399.

4. Радова Н.В., Гаркуша Ю.О. Методи та інструменти управління кредитним ризиком у банках. *Збірник наукових праць «Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики»*. 2018. № 26. С. 64-71.
5. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями : Постанова Правління Національного банку України № 351 від 30.06.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text> (дата звернення: 01.11.2020).
6. Карпчук Л.А. Оцінка механізму управління кредитним портфелем комерційних банків України в сучасних умовах. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2016. № 3 (31). С. 21-26.
7. Національний банк України : офіційне інтернет-представництво. URL: <http://www.bank.gov.ua>. (дата звернення: 01.11.2020).
8. Примостка Л.О., Чуб П.М., Карчева Г.Т. Управління банківськими ризиками : навчальний посібник. Київ : Київський національний економічний університет, 2016. 466 с.
9. Шульга Н.П. Управління стратегічним портфелем банку та роль контролінгу в його сервісній підтримці. *Світ фінансів*. 2006. № 2 (3). С. 80-88.

References.

1. Volkova, N.I. (2015), "Model of risks assessment of a bank's credit portfolio". *Ekonomika i rehion*. vol. 1. pp. 11-17.
2. Zatvornytsky, K.S. (2018), "Criteria for assessing the quality of the bank's loan portfolio". *Finansovyyi prostir*. vol. 4. pp. 99-108.
3. Tabenskaya, J.V. (2018), "Analysis and assessment of the quality of credit portfolio of the bank". *Molodyi vchenyj*. vol. 8 (2). pp. 397-399.
4. Radova, N.V., Garkyscha Yu. O. (2018), "Methods and instruments of credit risk management in banks". *Zbirnyk naukovykh prats' «Finansovo-kredytna diial'nist': problemy teorii ta praktyky»*. vol. 26. pp. 64-71.
5. National Bank of Ukraine (2020), "Resolution of the Board of the National Bank of Ukraine "On approval of the Regulation on determining the amount of credit risk by banks of Ukraine for active banking operations"" available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text> (Accessed 01 november 2020).
6. Karpchuk, L.A. (2016), "Evaluation of the credit portfolio management mechanism of commercial banks in ukraine in modern conditions". *Naukovi zapysky Natsional'noho universytetu "Ostroz'ka akademiia"*. vol. 3 (31). pp. 21-26.
7. bank.gov.ua (2020), "National Bank of Ukraine: official online representation", available at: <http://www.bank.gov.ua> (Accessed 01 november 2020).
8. Prymostka, L.O., Chub, P.M., Karcheva, H.T. (2016), *Upravlinnia bankivs'kymy ryzykamy* [Banking risk management]. Kyiv : Kyivs'kyj natsional'nyj ekonomichnyj universytet.
9. Shulha, N.P. (2006), "Management of the bank's strategic portfolio and the role of controlling in its service support". *Svit finansiv*. vol. 2 (3). pp. 80-88.

Стаття надійшла до редакції 20.03.2021 р.